Отзиви и рецензии

ДИГИТАЛНИ ТЕХНОЛОГИИ, ИНТИМНОСТ И РАНИМОСТ

(Ния Нейкова, *Дигитализация на любовта: В търсене на интимния друг*, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, София, 2025)

В *Дигитализация на любовта: В търсене на интимния друг* Ния Нейкова изследва въздействието на дигиталните технологии върху постромантическата интимност. Според романтическия модел любовта е себеотдаване, следователно влюбените не принадлежат сами на себе си. Постромантическата интимност, от друга страна, е формирана от схващането, че любовта е взаимен избор. Тъй като изборът предполага свобода, влюбеният не трябва да се отдава на другия; напротив, той трябва да остава господар на себе си. В този смисъл постромантическата любов изисква себичност; тя не е себеотдаване, тя е самоосъществяване: когато избираме другия за себе си, ние избираме себе си, любовта е пътуване към себе си и тъкмо затова Ния Нейкова я мисли като изработване на идентичност (разбирана не като място в социален ред, а като траектория от избори, които всеки прави сам за себе си; с. 37).

Постромантическото схващане за любовта е възможно при две условия. Първо, другият трябва да има избор и следователно да може да избере друго. Тогава, за да остане предпочитан, всеки би се стремил да предложи на другия каквото търси. Второ, другият трябва да може да избере друг, така че всеки да бъде стимулиран да предлага не по-малко от конкурентите си. Ако тези условия са изпълнени, любовта би израствала не от желанието да бъдеш желан от другия, а от собствения интерес. Нещо повече, тя би пораждала равенство, равновесие, дори справедливост (с. 38), също както пазарът уравновесява търсенето и предлагането около справедлива цена. Но за да може да уравновесява справедливо интимните отношения, любовта трябва да бъде освободена от ограниченията на социалните роли, от задълженията, вградени в семейната институция, от натиска на желанието на другия, а интимните избори – регулирани и гарантирани посредством индивидуални права и властови апарати, способни да ги прилагат.

Тъй като постромантическият модел представя любовта като поле на избори, стимулирани и защитавани от власт, упражнявана откъм самата свобода, той е вкоренен в рационалността на либералните технологии на управление. Макар Ния Нейкова да не описва постромантическата интимност от тази перспектива, нейното изследване показва, че дигиталните технологии са вкоренени в тази рационалност. Но те не просто я възпроизвеждат, те пораждат локални трансформации, ситуирани ефекти, нови форми на творчество (с. 29). За да опише тези видоизменения, Ния Нейкова е картографирала съвременните изследвания на постромантическото схващане за любовта, включително релевантните български проучвания. Това е направило възможно описанието на любовта през двойна оптика: от една страна през глобалната проблематика на социологията на интимността, от друга – като ситуирани всекидневни тактики, разгръщащи се пред деликатния, тих поглед на самата изследователка, която се стреми да разбира, без да съди. Перспективата на социологията на интимността има слепи петна и едно от предимствата на двойната оптика, изобретена от Ния Нейкова, се състои в това, че ги прави видими. В резултат на това изследването ѝ не само потвърждава забелязаното и от други социолози – че дигиталните технологии осво-

бождават от баласта на плътта (с. 188) и предпазват от рисковете на телесното общуване (с. 112). Наред с това Ния Нейкова показва, че дигиталните технологии пораждат нови форми на уязвимост. Открих този проблем благодарение на нея и макар той да е само една от темите в изследването ѝ, аз го намирам за вдъхновяващ, защото позволява да се мисли връзката между цифрови технологии, либерализиране и тревожност. В остатъка от тази рецензия ще опитам да я изясня накратко.

Близостта е ранимост. Психолози, терапевти, журналисти, инфлуенсъри ни убеждават, че можем да се предпазим, ако избираме разумно стъпките, които правим към другия. Това предполага да схванем близостта като избор между възможности, да се освободим от ограниченията на социалните роли, да си дадем сметка, че всеки избор е свързан с риск, да свикнем да преценяваме рисковете. Но тази педагогика на близостта, формирана от рационалността на либерализма, предпазвайки ни, ни прави по-раними. Например респондентка от малък град разказва, че докато в големите градове социалните медии служат за показване, в малките те служат за скриване (с. 135). Скритото в чата между двама обаче не стихва като нежните думи. То оставя следи, които могат да надживеят любовта, и ако другият ги покаже на други, в един малък град тези следи могат да се превърнат в белези (с. 118).

Освен това, тъкмо защото освобождават интимното от ограниченията на социалните роли, дигиталните технологии го разпръсват във възможности. Оттук значението на един миг на близост зависи не само от това, което се случва сега, но и от това, което ще се окаже, че се е случвало всъщност, когато ръждата на отчуждението разяде любовта. Рискът неизбежно съпътства постромантическата интимност и за да избираме разумно, ние трябва да се научим да се тревожим, да очертаваме граници, които другият не бива да престъпва, да ги маркираме с червени флагове, да не губим от поглед мрачния хоризонт на домашното насилие. Никой не може да пренебрегне това тревожно знание, без да се покаже празноглаво безотговорен. Да си представим например юноша, който следи популярния YouTube канал „Само за мъже“, изследван от Ния Нейкова, с надеждата да научи как да не прави грешни стъпки в любовта. Инфлуенсърите от канала го увещават да различава флирт от връзка и да не опитва връзки с момичета, които са подходящи за флирт, следователно не за съпруги (с. 168). Ако хипотетичният юноша не иска да знае, ако въпреки предупрежденията на тези съвременни пастири, инфлуенсърите, опита връзка с момиче за флирт, той ще е направил нерационален избор и тъй като го е направил свободно, ще е отговорен за него и ще е длъжен да плати цената му: пропилени години, провален брак и наранено сърце.

Макар романтическото себеотдаване да не е отмряло (с. 61), днес то също е придобило стойността на избор; нещо повече, на безотговорен избор, защото щом някой избира другия вместо себе си, той избира срещу себе си, показва се неспособен да избира и следователно неспособен на интимност. Във времето на дигитализираната интимност романтикът е дори опасен, защото пропилява своята свобода и възпрепятства свободните избори на другите. Затова инфлуенсърите от канала „Само за мъже“ ни учат да се боим от добрите момчета, които прощават на момичетата, плащат сметките им или дори им дават пари, да ограждаме такива романтици с червени флагове, да ги отбягваме или прокуждаме (с. 166). С оглед на това изследването на Ния Нейкова показва, че либерализирането на интимното е породило нови банални чудовища: нарцисистите, токсичните, статичните, негативните, неадаптивните и разбира се, добрите момчета, които днес все повече изместват фигурите на егоиста, хулигана и безделника, анализирани от Мишел Фуко в контекста на XVIII и XIX в.

Дигиталната педагогика на тревожността обаче има и друг непредвиден ефект. Превръщането на виртуалните следи в безплътни удари остава възможно, дори интимният друг да не наранява с нищо. Затова тревогата какво може да означава сегашното следва като сянка всяка дигитализирана интимност. Данните на Ния Нейкова показват, че тази тревожност е породила особена семиотика, съставена не от означаващи, а от признаци. Например ритъмът и скоростта на отговорите, независимо от съдържанието, са признаци на близост или отдръпване (с. 154). Сърчице под публикация

на партньора не означава любов, то маркира дигиталната му стена, както се маркира територия. Затова сърчице от друга, особено ако не е единично, означава агресия, нахлуване между двамата (с. 117). Разбира се, сърчицето на другата не е равно на друга любов, но тъй като значението му се състои в това какво би могло да означава, то функционира преди всичко като признак, че между партньора и другата може да се случва нещо. Затова контраатаката, с която разумното момиче следва да отвърне на сърчицето от друга, само на пръв поглед има познатите очертания на ревността (с. 116). Анализите на Ния Нейкова показват, че сходно разпръсване на значението в непълно определени възможности характеризира и други дигитални признаци на близост, например ритъмът на комуникацията онлайн (с. 116), публикуването на снимки на партньора (с. 111), обявяването на една връзка в социалните медии (с. 114). Всъщност разпръсването на смисъла, характерно за подобни виртуални семиотики, формира дори езика на респондентите, който нерядко би бил неразбираем, ако не дочуваме в българския им ехото на един възможен английски (например родните „пикап артисти" ни учат, че първият етап на свалката е т. нар. „опънер"; с. 151).

Ако обобщим, изследването на Ния Нейкова показва, че дигитализирането разширява възможностите за избор в полето на интимното, но превръща изборите в следи, отвеждащи към тревожния въпрос какво може да се е случило сега, докато отключваме себе си за другия. Така че дигитализирането ни освобождава от ограниченията на социалните роли, въплътени в телата и лицата ни, за да ни подчини на неумолимите компулсии на тревожността, които не усещаме като принуда, преди всичко защото извират отвътре, вместо да ни връхлитат отвън. Но ако дигитализирането на интимното поражда самопринуда, то не само освобождава, то същевременно усилва несвободата, също както апаратите на сигурност, изобретени от либерализма.

В заключение бих искал да отбележа иновативните, внимателно калибрирани качествени методи за анализ на данни, както и богатата емпирична база на изследването: 44 дълбочинни полуструктурирани интервюта и 5 фокус групи с общо 72 респонденти на възраст между 13 и 25 г., 3 изследвания на случаи, анализ на съдържанието на 93 видеоединици от популярни YouTube канали, публикувани за период от 6 месеца, 240 клипа в YouTube, както и 7 страници на компании, предлагащи запознанства във виртуалното пространство. Смятам, че *Дигитализация на любовта* ще е от изключително значение не само за изследователите на интимното или дигиталните технологии, но и на семейството, идентичността, новите медии, популярната култура, съвременните терапевтични субкултури и късномодерните властови апарати. За мен изследването на Ния Нейкова ще е настолна книга.

Тодор Христов